

2021-02-24

Ert
dnr:S2021/01499

Avdelningen för vård och omsorg
Ulrika Vestin

Avdelningen för juridik
Johan Larsson
Anna Marcusson

Avdelningen tillväxt och samhällsbyggnad
Nils-Olof Zethrin
Michael Öhlund

VD-staben
Annika Wallenskog

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Tillfälliga nedstängningar och förbud för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19

Sammanfattning

- SKR ställer sig i huvudsak bakom förslagen i promemorian, och anser att det kan vara motiverat med nedstängning av verksamheter som omfattas av förordningen om smittspridningen uppnår en sådan omfattning att det är befogat ur smittskyddssynpunkt.
- SKR anser att besked behöver lämnas om hur ersättningsfrågorna ska lösas. Det nuvarande underlaget har en alltför svepande formulering om små konsekvenser för kommunernas och regionernas verksamheter, en bedömning som SKR inte delar.
- SKR anser att det är otillfredsställande belyst i den remitterade promemorian hur en begränsning ska gå till och vad som ska krävas för att stänga ner verksamheter. Samverkan med de regionala smittskyddsläkarna är viktig.
- SKR anser att det är önskvärt att de föreskrifter som kan komma att meddelas inte blir allt för långtgående, särskilt i förhållande till intresset att kunna upprätthålla verksamhet som är viktig från folkhälsosynpunkt.
- SKR anser att det är otillfredsställande belyst i underlaget hur en nedstängning ska gå till och vad som krävs för att stänga ner verksamhet.
- SKR anser att bibliotek samt mottagande och bosättning av nyanlända bör undantas från föreskrifter om nedstängning av verksamheter.
- SKR tillstyrker det föreslagna undantaget för försäljning av mat och dryck som inte förtärs på stället.

Behov av nedstängning

SKR ställer sig i huvudsak bakom förslagen i promemorian, och anser att det kan vara motiverat med nedstängning av verksamheter som omfattas av förordningen om smittspridningen uppnår en sådan omfattning att det är befogat ur smittskyddssynpunkt. Fortfarande har vi en pågående pandemi och smittläget är fortsatt allvarligt och belastningen på hälso- och sjukvården är stor. Att sitta om utvecklingen den närmaste tiden är svårt.

Förbundet konstaterar att kriteriet för nedstängning är detsamma som för övriga föreskrifter, dvs. det ska vara nödvändigt för att förhindra spridning av covid-19. SKR vill understryka att det är avgörande att åtgärderna för att minska smittspridningen i samhället görs i nära samverkan mellan de olika berörda aktörerna nationellt, regionalt och lokalt. Utformningen av förslagen i den remitterade promemorian är, enligt SKR:s mening, alltför reaktiv vilket riskerar att leda till att åtgärder vidtas som en konsekvens av smittspridning som redan skett – det vill säga för sent. I promemorian framgår att behövliga uppgifter ska inhämtas vilket är vagt formulerat och riskerar att skapa osäkerhet. Ska åtgärder vidtas för att förhindra smittspridning eller ska åtgärderna vidtas när smittspridning redan skett och orsakar påverkan på befolkningen och sjukvården? Smittskyddsläkaren har stor lokalkännedom och kan bidra med stor kunskap för att agera tidigare.

De regionala smittskyddet bör därför kunna ges möjlighet att *initiera* ett beslut om begränsningar. Det framgår inte vilken myndighet som kan initiera en begränsning eller en tillfällig nedstängning. Underförstått verkar det vara Folkhälsomyndigheten men det är inte ovanligt att Smittskyddsläkare i en eller flera regioner deltar i initierandet av åtgärder på Smittskyddsområdet. Smittskyddsläkarmyndigheternas roll i arbetet borde därför tydliggöras i detta avseende.

Dialogen och samverkan mellan smittskyddsläkare och Folkhälsomyndigheten är central. Det regionala smittskyddet måste också ges acceptabel tid att förbereda kommunikationsinsatser i sin region innan nya föreskrifter träder ikraft.

I förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:8) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 framgår att en myndighet bör få i uppdrag att föra en förteckning över de föreskrifter som förvaltningsmyndighet och kommuner meddelat inom covid-19-lagen och lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. SKR föreslår att även de nedstängningar som kan komma att ske med stöd av föreliggande förslag också ska inkluderas i den förteckningen.

Förhållandet till annan lag

SKR anser att det i förordningen bör nämnas regionernas och smittskyddsläkarens ansvar enligt 1 kap. 8 § Smittskyddslagen: *Varje region ansvarar för att behövliga smittskyddsåtgärder vidtas inom regionens område, i den utsträckning annat inte följer av denna lag.*

Ett sätt att tydligare koppla ihop detta är som SKR tidigare föreslagit att tydligare erinra om det personliga ansvaret som framgår av 2 kap. 2 § Smittskyddslagen, och som riktar sig till den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på en smittsam eller allmänfarlig sjukdom.

3.3 Handelsplatser

SKR anser att det i 3 kap. 1 § och i 2 § första stycket inte tillräckligt väl görs skillnad på butiker/verksamhetslokaler som har en egen ingång och de verksamheter som inte har det utan där ingång sker från gemensamma utrymmen inomhus.

SKR vill att biblioteken ska kunna hållas öppna även om de skulle vara lokaliserade i en handelsplats som stängs ner. Bibliotek bör undantas oavsett var deras entré ligger dvs med egen ingång utifrån eller inifrån en handelsplats. Biblioteken har nämligen ofta en bredare funktion med t.ex. servicekontor för medborgarna.

SKR anser också 3 kap. 2 § bör kompletteras. Även verksamhet som kommunerna har för mottagande och bosättning av nyanlända bör nämnas som undantagna verksamheter vid nedstängning. Denna verksamhet är långt ifrån alltid organiserad inom socialtjänsten, och den utförs inte med stöd av socialtjänstlagen. Det är inte otänkbart att denna typ av mottagningsenheter, både för nyanlända anvisade enligt bosättningslagen och för andra nyanlända, kan vara lokaliserade i exempelvis en galleria eller ett köpcenter. Detta är verksamheter som måste kunna utföra sina uppgifter när nyanlända, inklusive kvotflyktingar, anländer till kommunen för att få hjälp med bosättning.

Under alla omständigheter behöver noggranna överväganden göras så att inte samhällsviktig kommunal eller regional verksamhet träffas av krav på nedstängning. SKR vill i sammanhanget lyfta fram att de långsiktiga konsekvenserna av sådan nedstängning behöver vägas mot det mer direkta behovet av smittskydd.

3.4 Platser för privata sammankomster

I den föreslagna förordningen utnyttjar regeringen covid 19-lagens bemyndigande att under vissa förutsättningar förbjuda vissa privata sammankomster. SKR anser att det, i likhet med övriga inskränkningar som lagen medger, kan finnas ett behov av sådan reglering vid omfattande smittspridning. SKR vill fästa regeringens uppmärksamhet på att det finns vissa otydligheter i lagens och den nuvarande förordningens reglering. Bland annat är det något oklart vilka tillställningar och andra liknande privata sammankomster som träffas av regleringen. Som exempel nämns i förarbetena middagar, fester med anledningen av högtider eller födelsedagar och studentfester (prop. 2020/21:79) men någon begränsning till denna typ av fest-liknande arrangemang framgår inte varken av lagens bemyndiganden eller förordningarna.

3.5 Serveringsställen

I den föreslagna förordningen utnyttjar regeringen bemyndigandet i covid-19-lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. SKR anser att det, i likhet med övriga nedstängningar, kan finnas ett behov av sådan reglering vid omfattande smittspridning. SKR tillstyrker det föreslagna undantaget för försäljning av mat och dryck som inte förtärs på stället. Folkhälsomyndigheten har hemställt till regeringen om en ändring i alkohollagen. Om det förordningsreglerade tillfälliga förbudet att servera alkohol förlängs är SKR bedömning att Folkhälsomyndighetens förslag i hemställan kan underlätta för restaurangverksamheterna.

Det finns en gränsdragningsproblematik mellan platser för privata sammankomster och serveringsställen som omfattas av lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. Av definitionen av serveringsställen i nyss nämnda lag följer att serveringsställen ska erbjuda mat och dryck till allmänheten. Av förarbetena följer dock att lagen är tillämplig även om serveringsstället är bokad av ett slutet sällskap (prop. s. 17 resp. 41). För de s.k. festlokaler som endast upplåts till slutna sällskap och aldrig upplåts till allmänheten är det dock oklart vilken reglering som ska tillämpas, och således även vilken tillsynsmyndighet som har ansvaret. SKR anser att regeringen bör tillse att detta tydliggörs i nationell vägledning för att undvika en alltför disparat tolkning mellan olika län och undvika olika tolkningar.

4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

I promemorian framgår att eftersom det är frågan om mycket ingripande åtgärder bör förordningen vara tidsbegränsad. Fyra veckor föreslås. Det är såklart en avvägning, möjligen att det skulle gå att vara mer flexibel i en sådan tidsgräns och att det beroende på smittspridningens karaktär skulle kunna vara motiverat med en kortare eller längre tidsgräns.

5 Konsekvenser

De negativa ekonomiska konsekvenserna av pandemin är mycket stora för SKR:s medlemmar inom många områden. Staten har på flera sätt kompenserat regioner och kommuner för dessa. SKR anser att besked behöver lämnas om hur ersättningsfrågorna vid en nedstängning av kommunala verksamheter ska lösas. Det nuvarande underlaget har en alltför svepande formulering om små konsekvenser för kommunernas och regionernas verksamheter. SKR:s bedömning är att de negativa ekonomiska konsekvenserna har varit, är och kommer bli mycket stora. De är dessutom mycket svåra att beräkna eller planera för med anledning av den höga förändringstakten avseende de statliga föreskrifter som anger ramarna för verksamheternas bedrivande.

SKR vill framhålla att omfattningen av påverkan på verksamheterna tydliggörs först när myndigheterna reglerar kraven i särskilda föreskrifter. Det har en intim koppling till den ekonomiska compensationen.

Det är också viktigt med tidig information gällande på vilket sätt och hur stor ersättning till kommuner och regioner kommer att bli framöver. Kommuner och regioner behöver tidiga och bra planeringsförutsättningar. Ett sätt att åstadkomma detta för minskade skatteintäkter, som gör att staten vare sig under- eller överkompenserar kommunsektorn, är att garantera att ersätta skatteintäkterna så att skatteunderlaget täcks upp till en viss nivå, i stället för att lova ett visst antal miljarder.

Att generella beslut om stängning eller begränsat öppethållande kan komma att fattas med kort varsel ligger i sakens natur, men innebär behov av och förväntningar på kommunal tillsyn. Detta kan bli svårt, eller närmast omöjligt, att hantera resursmässigt.

SKR vill också understryka att det är synnerligen angeläget att det ekonomiska stödet utbetalas så *snart det är möjligt* till berörda verksamheter. Om ett köpcenter eller en galleria helt stängs under kortare eller längre tid torde det vara relativt lätt att härleda vilka intäktsbortfall som uppstår och vilka företag som blir drabbade. Även de butiker, sim- och idrottshallar m.m. som i det enskilda fallet drabbas av utgifter som en konsekvens av krav på större ombyggnader eller system som kräver extra bemanning kan lätt urskiljas.

Det är också viktigt att företag i samband med exempelvis stängning av köpcentrum att få ekonomiskt stöd snabbt, då konsekvenserna annars kan drabba den specifika orten kraftigt, och ge mycket långvariga, negativa effekter.

SKR anser att det inte nog går att poängtera att idrotts- och kulturverksamheter är verksamheter som drabbats särskilt hårt under pandemin och är viktigt de dessa verksamheter även fortsättningsvis kan få stöd, och även ett utvidgat sådant.

För många anläggningstyper bland annat simhallar kvarstår även vid en stängning av själva verksamheten betydande fasta kostnader. Detta gäller även till exempel isanläggningar och sporthallar. Det är i sammanhanget viktigt att betona att även kommunala bolag ska kunna ta del av nedstängningskydd (kompensationen). Kommunerna berörs också i egenskap av fastighetsägare. Även kulturanläggningar påverkas ekonomiskt vid nedstängningar.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knappe
Ordförande